

Геополитиката на папа Йоан Павел II

Лучо КАРАЧОЛО *

Когато Йоан Павел II почина, медиите го нарекоха „велик папа“, а погребението му се превърна в световно събитие. Мнозина от критиците и противниците на покойния глава на Католическата църква склониха глава в знак на уважение към една личност, която ще остане в историята на човечеството. Както е известно, приживе Йоан Павел II беше упрекван от някои католици (включително и от представители на висшия клир), че е прекалено привързан към полските си корени и, че не отделя необходимото внимание на управлението на религиозната система. Тоест, че е занемарил преките си задължение на Римски епископ и водач на Католическата църква, посвещавайки почти цялото си време на общуване с паството.

Всъщност, истината е, че папата се бе посветил на най-важната от всички мисии – популяризирането на Евангелието, т.е. разпространяването на евангелското учение. Всичко друго беше оставено на заден план. Както отбелязва италианският историк Андрея Рикарди, президент на Общността на Свети Егидий, „ако папата се беше занимавал само с проблемите на курията, никога нямаше да успее направи онова, което направи и което трябваше да направи“. В основна мисия на Йоан Павел II се превърна евангелизацията (т.е. християнизацията) на света. Покойният папа притежаваше необичайно мощна харизма на духовен водач, която му позволяваше да обедини милиони хора. Той свободно говореше няколко езика – нещо, с което не би могъл да се похвали нито един от предшествениците му. В съвременната мултимедийна епоха, всичко това, му гарантираше безспорни предимства. Всъщност, дори и само то прави „ерата на Йоан Павел II“ различна от всички останали.

Доколко обаче, беше разбрано посланието на този папа? На какво, всъщност, се основава величието му, което беше признато от всички? Какво влияние оказаха възгледите на Йоан Павел II върху европейската и (като следствие) световната геополитика?

За да отговорим на тези въпроси, следва да анализираме европейския аспект в по-широкия контекст на дейността на Католическата църква в периода, когато тя се ръководеше от папа Войтила. Почти изключително по демографски причини, експанзията на границите на Църквата се превръща в приоритетно направление на политиката на Ватикана, по-скоро Африка, Азия и Америка, отколкото Европа. В частност, трябва да се обърне особено внимание на феномена на САЩ, Русия и Китай, които заемат особено място във външната политика на Светия престол и духовната мисия на Йоан Павел II.

Географската духовност

„Опитват се да ме разберат отвън, макар, че мога да бъда разбран само отвътре” – отбелязва веднъж папа Йоан Павел II пред официалния си биограф – американският социолог Джордж Уайгъл (вж. статията на Уайгъл „Двете културни войни в Европа”, в бр.4/06 на *Геополитика* – б.р.) . Някои виждаха в папата типичен представител на „дясното крило”, победител в кръстоносния поход срещу „империята на злото” и символ на победата на капиталистическия Запад над съветския Изток. Други пък го смятаха за левичар, защото защитаваше „зрънцето истина”, съдържащо се в марксисткото учение, т.е. социалната основа на утопичната теория за равенството.

Всъщност, и двете интерпретации са лишени от смисъл. Йоан Павел II беше мистик на Истината и мисионер на евангелизацията. Той разглеждаше всичко случващо се в много по-мощни хронологични рамки, в които „десните” и „левите” са само временни, преходни явления. Всичко това обаче не му пречеше да формулира и реализира специфична собствена геополитика, основаваща се на качествено различни мащаби. Защото Евангелието не признава понятия като „географска ширина и дължина”. Мисията на Папата е да помогне за това християнското слово да достигне до всяко ъгълче на планетата. „В известен смисъл моята духовност би могла да се нарече и географска – обясняваше Йоан Павел II – папата трябва да притежава универсална география”. Впрочем, визията му за света е съвсем в рамките на географията. Така например, когато приемаше във Ватикана посетители *ad lumina* („на прага” – б.р.), до него винаги имаше отворен атлас и карта на епархията, за която ставаше дума.

Основен момент в геополитиката на Войтила е неприемането на разделянето на света: между Запада и Изтока – вчера, и между Севера и Юга – днес. Опирайки се на „полския

си опит” и твърдо убеден, че културата доминира над икономиката и политиката, папата стига до извода, че комунизмът е много по-слаб, отколкото изглежда на пръв поглед. Според него, съветската система е обречена, включително и, защото марксистката антропология отрича съществуването на трансцедентен ореол около всеки човек. Така, папата-философ отхвърля присъдата, която навремето Маркс произнася за капитализма.

Освен това, папата не прие първият „край на историята”, т.е. разделянето на света на комунистически и капиталистически „блокове”. Чак до Павел VI, църквата, де факто, признава съществуването на „желязната завеса” – този Тордесиляс на съвременната епоха (*по името на града, в който през XV век папата разделя все още неоткритите части на планетата между Испания и Португалия – б.р.*) . По онова време висшият клир на Ватикана беше разделен на привърженици на т.нар.

Ostpolitik

и непримирими апологети на Запада. Но и двете течения приемаха за нормално блоковото разделение на света. Карол Войтила беше на противоположно мнение – той смяташе, че комунистическата „лъжа” може и следва да бъде развенчана.

В рамките на американската геополитика, това означаваше открита подкрепа за „политиката на изтласкване” и отказ от дотогавашната „политика на съдържане”. Затова не е чудно, че през 80-те години на миналия век, между папата-поляк и твърдия антикомунист Роналд Рейгън, лансирал термина „империя на злото” (8 март 1983) се създадоха отношения на пълно разбирателство. „Беше налице естествено съвпадение на интереси, което накара служителите на Белия дом да си сътрудничат с представителите на Ватикана, като това сътрудничество включваше и обмен на данни между специалните служби” – отбелязва впоследствие Уйлям Кларк, най-влиятелният съветник на президента Рейгън, в интервюто си за *Catholic World Report* от ноември 1999. Освен самия себе си, той споменава католиците Уйлям Кейси (тогавашния директор на ЦРУ) и Върнън Уолтърс (представител на САЩ в ООН), като основни действащи лица в „триумфалното сътрудничество” между Ватикана и Вашингтон, в което ролята на „свързка” е възложена на официалния представител на папата в САЩ Пио Лаги – по онова време апостолически нунций в американската столица, а днес кардинал.

Всичко това обаче, не пречи на Войтила да назначи, през 1979, за свой държавен секретар кардинал Агостино Казароли, един от „архитектите” на политиката на разведряване към Изтока. Тактическата хитрост позволява на папата да се възползва от диалога, станал възможен благодарение успешните действия на Ватиканската дипломатия, като средство за проникване *in partibus infidelium* („в страната на неверниците” – б.р.), въпреки че Казароли е настроен песимистично, тъй като (подобно

на всички останали) не вярва в скорошния крах на Съветската империя. Що се отнася до „крайно десните“, те допускат аналогична грешка, оценявайки перспективите пред СССР, и затова продължават да концентрират усилията си най-вече за предотвратяване проникването на комунизма на Запад. От гледна точка на геополитиката на Войтила обаче, подобни действия са не само недалновидни, но и напълно безполезни.

Утвърждавайки приоритета на човешките права и свободата на вероизповедание на всичките пет континента, папата използва това като инструмент за делегитимиране на отслабващата комунистическа система, като началото на кампанията е поставено в родната му Полша. След разпадането на Съветския съюз, когато мнозина се оказват заразени от духа на триумфализма, папата продължава упорито да реализира мисията си за християнизацията на света.

Сблъсъкът между двете империи

Именно на този етап започват и проблемите с Америка. В света вече няма други свръхдържави, такава са само Съединените щати. На моменти изглежда, че този факт сериозно безпокои папата. Проблемът е и в това, че възприетият от него универсален геополитически подход не му позволява да се идентифицира с никого, включително и с „тържествувания“ Запад. Войтила е свършено наясно със същността му. В света има около два милиарда християни, а католиците са един милиард (от общо шестте милиарда души, населяващи планетата). Тоест, в световен мащаб, католиците си остават малцинство. В същото време, според папата, Католическата църква не следва да се възприема като „западна“, ако действително си е поставила за цел да проповядва своята вяра на света. Особено важно е това условия да бъде спазвано по отношение на т.нар. „гранични“ държави, най-вече в Азия.

През 90-те години на миналия век отношенията между Йоан Павел II и американския президент, вече силно се различаваха от онези през 80-те. Истината е, че Клинтън едва ли можеше да се смята за образец на вярващ християнин. За Църквата отказът да се спазват традиционните морални норми и потребителският дух са още по-опасни противници, отколкото марксизма, защото антирелигиозната им същност е по-прикрита. Това води до появата на търкания, неразбирателство и дори конфликти между двата световни геополитически центъра – Ватикана и Вашингтон.

Геополитическата активност на Йоан Павел II следва да се разглежда в контекста на стремежа му да се избави от американската опека. Да започнем с Първата война в Залива. Осъждането на операция „Пустинна буря“ от папата е мотивирана от факта, че „по време на втората си фаза, войната придоби не отбранителен, а по-скоро наказателен характер“ и все повече започва да прилича на „религиозна война“ (вж. интервюто в италианския вестник *La Stampa* от 2.11.1993)

. С две думи, папата обяви, че не възнамерява даде благословията си за кръстоносен поход срещу Исляма. Това обяснява и словесния сблъсък между Войтила и американския президент Джордж Буш-старши, на 16 януари 1991, в навечерието на бомбардировките на Багдад. Тогава Йоан Павел II се молеше за мир, изразявайки „надеждата си, че ръководеният от него

(т.е. от Буш – б.а.)

алианс ще победи и няма да има много жертви”.

Si vis bellum , para pacem

(т.е. „ако искаш мир, готви се за война“). Подобен избор предполагаше,

ante litteram

(„дословно“), отказ от теорията за „цивилизационния сблъсък“ на Хънтингтън. Както е известно, според влиятелния харвардски политолог, в съвременните конфликти доминира тенденцията за противопоставяне между народите, принадлежащи към различни култури. Всичко това противоречи на стремежите на Църквата, която се обявява още от времето на енцикликата

Ecclesiam Suam

(„Неговата Църква“, издадена от папа Павел VI през 1964 – б.р.), за обединяване на религиите и цивилизациите. Предпазливостта на папата по отношение на арабския свят – отказът му да подреши изолацията на „лошите“, които американският Държавен департамент квалифицира като „държави-парии“ и които, след 11 септември, бяха причислени към „оста на злото“, се основава не само на християнските принципи, но и на нежеланието да бъде обвинен в угодничество пред Запада. Защото жертви на такова поведение можеха да станат местните католически общности, както и процесът на евангелизация (християнизация), като цяло.

Що се отнася до Европа, след 80-те години на миналия век, там се наблюдава известно сближаване на геополитическите вектори на Ватикана и САЩ. Но не винаги и не навсякъде. Да си припомним случая с Югославия. Тук папата, както той самият по-късно признава, допусна сериозна екуменическа грешка. Признавайки едностранно прокламираното отделяне на Словения и Хърватия, т.е. „варварското разделяне“ на Югославия, Светият престол се изолира не само от Вашингтон, но и от повечето останали държави. Първоначално, позицията му се подкрепя само от Германия и Австрия. Нещата изглеждат така, сякаш Църквата се опитва да си присвои заслугите за раждането на две нови „католически държави“. Специфичен геополитически избор на Ватикана се оказва и ливанският случай, когато стремежът на местните християни-маронити да създадат там собствена конфесионална държава, се контролира и направлява от Рим.

Разбира се, за тази грешка на Йоан Павел II помага активността на хърватското лоби във Ватикана, както и тогавашният му „външен министър” - днешният кардинал Жан-Луи Тауран, който, през август 1991, след мисията си в Югославия, заявява следното на папата: „Ваше Светейшество, Югославия вече не съществува. В Загреб имах чувството, че се намирам във Виена, а докато бях в Белград ми се струваше, че съм в Истанбул”.

Да вземем и случаят с Косово. Светият престол се постара да запази неутралитет по време на т.нар. „хуманитарна война”. Нямаше осъждане, но липсваше и подкрепа. Очевидно повлия желанието да не се затръшва вратата пред православните християни. Следва да отбележим, че през десетилетието на югославския конфликт нееднократно възникваха моментни разногласия между американската позиция (която, между другото, многократно беше променяна) и подхода на Ватикана. В крайна сметка, въпреки усилията на папата, Католическата църква до днес продължава да се смята от останалите за „западна институция”. Нещо повече, в бедните държави антихристиянската пропаганда я представя като олицетворение на богатия и егоистичен Север. Трудно може да се измисли по-голяма обида за онези, чието име дори претендира да има вселенски характер.

И, накрая, 11 септември и американската реакция. На фона на войната в Ирак оживяваха старите разногласия и взаимното недоверие. Папата недвусмислено се обяви против войната, не само защото смяташе, че живота и правата на иракските християни ще бъдат по-добре защитени от Саддам, отколкото от възможните му наследници. Най-общо казано, Йоан Павел II не желаше да свързват името му с кръстоносния поход на Запада и „християните” срещу ислямския свят (а не против терористите). Папата, който направи доста за падането на Берлинската стена, не искаше появата на нова стена между Европа и Изтока, която да ни отдели от пъстрата вселена на мюсюлманския свят. Оттук и постоянното внимание към диалога с мюсюлманите, което не отслабваше дори в най-напрегнатите периоди на войната.

Въпреки това обаче, дълбок разкол между Йоан Павел II и Джордж Буш-младши така и не настъпи. Като изключим разногласията им по проблемите, свързани с войната, лидерите на двете най-големи съвременни империи – едната чисто духовна, а другата – икономическа и военна, споделяха общи възгледи по редица фундаментални ценности: проблемите на семейството, забраната на абортите, или гей-браковете. Тоест, ако геополитическите въпроси ги разделяха, общочовешките ценности по-скоро ги сближаваха.

Началото в Европа и Русия

Папа Войтила демонстрира диференциран подход към света. Той например, разглежда Европа като своеобразен геополитически „трамплин“ в процеса на евангелизация на „граничните територии“. При това става дума за цяла Европа, а не само за западната и половина. Който не познава Европа, не може да разбере и света. Всяка форма на разделяне на нашия континент: геополитическо, икономическо, и особено културно и религиозно, би била непоправима грешка. Грешка, която Войтила в никакъв случай не искаше да допусне. Така, при честването на две хилядигодишнината от рождението на Исус, папата призова за вяност към двата „бели дроба“ на християнството: западният и източният. Наред с основателя на западните монашески ордени Свети Бенедикт (480-547), на 31 декември 1980, Войтила обяви православните светци Кирил (827-869) и Методий (825-885) - първите проповедници на Евангелието сред славяните, за „съ-покровители на Европа“. Към тях, по време на европейския Синод, са добавени и други символични фигури, обявени за светици: Бригида Шведска (1303-1373), Катерина от Сиена (1347-1380) и Едит Щайн (1891-1942). В католическия свят, подобен подход никога не се е ползвал с единодушна подкрепа. Не са го споделяли в миналото, не го споделят и днес редица влиятелни западноевропейски традиционалисти (чието влияние е особено силно във Франция, макар че техни представители има и в самата папска курия, както и в държавния секретариат на Ватикана) и т.нар. „национал-католици“ от Източна Европа (поляци, чехи, хървати, унгарци). Някои от тях се отнасят прекалено снизходително към проявите на антисемитизъм и ксенофобия. Принципно различие между тези хора и папата е, че докато Йоан Павел II разглежда Европа в контекста на света, тяхното разбиране за Европа не излиза извън рамките на континента.

Следва да отбележим обаче, че папата споделя с национал-католиците общото убеждение (или, може би, илюзия?), че в посткомунистическите общества, прминали през изпитанието на атеокрацията (*т.е. „власт на атеистите“ – б.р.*), има голям резерв от истинска вяра, която толкова липсва на западното потребителско общество. Католическата църква разчита да използва този резерв за да попречи на ерозията на традиционните ценности и устои в съвременните светски общества.

Друг поляк, заемащ висш пост в католическата йерархия – примасът на Полша кардинал Юзеф Глемп, през 80-те години, не крие опасенията си от непредсказуемо развитие на събитията. Затова Западът и ООН „се опитваха да отслабят държавите от Източна Европа, така че, при присъединяването си към европейската общност, те да не се превърнат в заплаха за нея, заради своя духовен потенциал“ (*вж. речта, произнесена от кардинал Глемп, през август 1995, на празника Успение Богородично, по повод 75-годишнината от разгрома на Червената армия край Варшава*)

. Но, за разлика от солипсистите от Варшава и Будапеща, папата не вярва, че

православните са „прикрити комунисти“. За Йоан Павел II, т.нар. Варшавска (духовна) стена не съществува. Според него, става дума за „европеизирането на цялата територия на континента“, което не бива да се бърка с „разширяването на границите на Изток“, т.е. с превръщането на православните в католици

(вж. посланията, произнесени по време на посещението на папата в Австрия, през юни 1998)

. Като полски патриот, Йоан Павел II прекрасно разбира разликата между Римския епископ и архиепископа на Краков. Ако задачата на последния е да съдейства за духовния ръст на своето паство, задача на папата е да работи за евангелизацията на целия свят. Като двете цели могат да влязат и в противоречие помежду си. Така, полският национал-католицизъм, който има дълбоки русофобски корени, се намира под силното влияние на антиекуменистките тенденции. Той признава само една църква – тази на Свети Петър. Всички останали се обявяват за ерес, която следва да бъде унищожена. Ако папата беше възприел тази концепция (с която обаче му се налагаше да се съобразява), той трябваше още в началото да се прости с идеята си за Европа от Атлантика до Урал.

Днес папската концепция относно Източноправославната църква се намира в задънена улица. В населените с православни християни земи образът на „Първия Рим“ продължава да се асоциира с този на потенциален агресор, включително и заради някои агресивни действия на ватиканската дипломация (предприемани понякога и против волята на папата). Така, случаят с папската канонизация на хърватския кардинал Алаиз Степанич (1898-1960) съвсем не бе пример за диалог с Православието. Освен това, назначаването на епископи от полски произход в католическите епархии, разположени на територията на Русия, провокира крайно негативната реакция на Московския патриарх. Всъщност и до днес, отвъд пределите на *limes* („границата“), обозначена от църковния разкол през 1054, преобладават привържениците на геополитиката, противопоставящи се на национал-католицизма. За висшия православен клир в Москва, Белград или Атина, на дневен ред стои един основен въпрос – как да бъде спряно нашествието на католицизма.

Остава да изясним, до каква степен падането на желязната завеса може да се причисли към заслугите на покойния Йоан Павел II. Анализирайки отношенията на Светия престол с Америка и Русия, можем да заключим, че дейността на папата оказва съществено влияние върху събитията от 1989-1991 (като започнем с падането на Берлинската стена и свършим с разпадането на Съветския съюз). Главно защото, за разлика от предшествениците си, папа Йоан Павел II никога не е възприемал комунизма, като обективна даденост за Централна и Източна Европа.

Поведението му вдъхва надежда на хората в различни страни, и особено в Полша, които

не се примиряват, че трябва да живеят и умрат в условията на комунистическа диктатура. Тази надежда вдъхва сили на антикомунистическата и антисъветска съпротива в държавите от Варшавския пакт. В същото време, основната причина за краха на системата (за която изглеждаше, че може да оцелее в продължение на още дълги десетилетия) стана опитът на Горбачов да реформира и „отвори“ обществото. Този невероятен експеримент толкова бързо доведе до разпадането на съветската империя и на самия СССР, че дори и най-яроствните противници на системата бяха объркани.

Азиатската граница

Накрая, за да приключим с описанието на геополитическата активност на Войтила и влиянието му в Европа, нека се обърнем към Азия. В своята енциклика *Ecclesia in Asia* („Църквата в Азия“), публикувана през 2000, Йоан Павел II обяви, че: „Ако през Първото хилядолетие Кръстът се утвърди в Европа, а през Второто – в Америка и Африка, нека се надяваме, че през Третото ще можем да служим литургии и за многобройните вярващи на този обширен и населен континент (т.е. Азия – б.а.)“. Впрочем, засега не се забелязват признаци това пожелание да се въплъти в реалност. Континентът, където е роден Исус Христос, днес изглежда най-отдалечен от словото на Католическата църква. Както отбеляза навремето и покойният папа: „Много е странно, че Спасителят, който се роди в Азия, до днес остава непознат за повечето народи от континента“.

Освен азиатското Средиземноморие, католиците в Азия са мнозинство само на Филипините (85% от всичките 76 млн. жители). Следва, на много голяма дистанция, Индия – с почти 13 млн. католици (1,5% от населението). Най-трагично обаче е състоянието на Католическата църква в Китай, където местните католици са разделени между нелегалната Църква, подчиняваща се на Рим, и „патриотичната“, която, повече или по-малко, сътрудничи с управляващия режим. Като цяло, в Китай има няколко милиона вярващи католици (максималната цифра, която се посочва от някои, е 12 млн. души).

Малко преди смъртта си, папа Йоан Павел II заяви, че би искал да посети Китай. Възможно е с тази чест да бъде удостоен наследникът му Бенедикт XVI. Въпреки неофициалните преговори, водени в последните години от живота на Йоан Павел II между Ватикана и Пекин, папата така и не съумя да разруши стената на недоверие, издигната от режима. Мнозина в Китай се опасяваха, че ако получи свобода на действие в страната, Католическата църква ще се опита да осъществява подривна дейност, както беше в комунистическа Полша. Подобна хипотеза обаче, не издържа сериозна критика.

Йоан Павел II трябваше да преодолява съпротивата на достатъчно мощна група, в рамките на Ватикана, която активно се противопоставяше на диалога с Пекин, смятайки го за „изгубено време“. Това стана причина дипломацията на Ватикана да предприеме няколко доста противоречиви инициативи по отношение на Китай. Става дума най-вече за последните години от живота на Войтила, когато контролът му върху външната политика на Светия престол започна да става все по-условен. И до днес няма яснота, дали решението за канонизирането на „светите китайски мъченици“ именно на 1 октомври 2000 (т.е., когато се чества създаването на Китайската народна република) е било преднамерена провокация или просто грешка. Последното изглежда по-вероятно, но въпреки това фактът е налице: този жест значително охлади отношенията между Пекин и Ватикана за неопределено време, давайки на китайските лидери още един повод за недоверие към Католическата църква. Едва на погребението на папа Йоан Павел II се появи първият намек за подобряване на отношенията, което би трябвало да се превърне в основна цел за сегашния папа. Ясно е, че проникването на католицизма в Азия би променило приоритетите на Светия престол и би довело до преоценка на досегашните действия там, с цел да се обвържат те с политиката, провеждана на „привилегированата територия“ на Католическата църква – Европа.

Войтила след Войтила

Онези от висшите функционери на Ватикана, които не възприемаха папа Йоан Павел II с особен ентузиазъм, често се оплакваха, че той демонстрира определени предпочитания към сънародниците си в системата на църковната йерархия. Затова не бяха малко хората, предричащи мрачно бъдеще за полските прелати след смъртта му. Независимо от това обаче, тенденцията към интернационализация на курията, чието начало беше поставено още при папа Пий XII, придобива необратим характер.

Разширяването на границите на католицизма към територии, които са все по-отдалечени от Рим, доведе до това, че се очерта относително отслабване на ролята на европейците и, в частност, на италианците в Кардиналската колегия и висшите органи за управление на Ватикана.

През XXI век Католическата църква се готви да стане още по-интернационална и по-малко италианска. Според Светия престол, развитието на този процес дори става прекалено бавно. Но историята ни учи, че често папите и кардиналите-италианци са съумявали да придадат на мисията си наистина вселенски характер, създавайки с

течение на времето онзи *koine* („общ език“), с чиято помощ Църквата успя да оцелее през най-трудните си времена. От друга страна, нерядко се случва техните колеги от други (но не по-малко католически) страни да подчертават собствените си национални корени, за да ги възприемат, преди всичко, като представители на определена държава. Тоест, за Католическата църква съществува известен риск да стане по-малко „вселенска“ за сметка на по-голямата си интернационализация. Което би било исторически парадокс за Папството, обявило за свой девиз „евангелизацията без граници“.

С идването на папа Ратцингер, европейската и световна политика на Светия престол трябваше да претърпи определени промени. Виждаме например, че Бенедикт XVI се ориентира към укрепване на отношенията със САЩ, търси възможности за диалог с Русия и сътрудничество с Китай (включително обсъждане на вариант за дипломатическото му признаване, независимо от позицията на Тайван).

В отношенията си с американците, сегашният папа възнамерява, в частност, да се опре на представите и ценностите, които са взаимноприемливи и за двете страни. Ентусиазмът, с който протестантските кръгове, близки до администрацията на Буш посрещнаха избора на папата-германец, смятащ се за консерватор, е доста показателен в това отношение.

Що се отнася до отношението на православните християни към Ратцингер, сред предимствата на сегашния папа е, че не е поляк и, следователно, има известен кредит на доверие от страна на Московската патриаршия (която се оглавява от смятания за „германofil“ Алексий II). Тоест, евентуално бъдещо посещение на папата в Русия вече не може да се смята за свършено невъзможно. Дискусията по насъщните въпроси на руското православие (и, особено, позицията на митрополит Кирил Гундяев – *повече за нея, вж. статията на Никълъс Гвоздев в бр.2/07 на Геополитика – б.р.*) дава повод да мислим, че в тази посока може да бъде направено доста. Разбира се, следва да се изчака малко повече, за да се оцени истинската реакция на многобройния православен свят – т.е. дали ще надделее стремежът към „отваряне“ или връх отново ще вземат влиятелните сили, които днес са мнозинство и, които смятат католическото месианство за несъвместимо с целите на православиято.

И, накрая, Китай. Именно тук ще се решава съдбата на Католическата църква. През XVI век йезуитите първи се опитват да запознаят жителите на тези земи със Словото Божие, избирайки за целта пътя на инкултуризацията. Тоест, те се превръщат в китайци, разчитайки, че китайците ще станат католици. В течение на известно време, и

най-вече благодарение усилията на Матео Ричи, подобна стратегия дава плодове. В един момент изглежда, че дори императорът проявява интерес към тези странни чужденци, които се опитват да се държат като китайци. След това обаче, самата Църква кара йезуитите да изоставят това си поведение. Оттогава Рим така и не съумява да формулира ясна стратегия по отношение на Китай. Всички обаче са наясно, че Китай е най-голямото човешко множество на планетата и това просто няма как да се пренебрегне.

Църквата без Европа?

Днешна Европа не прилича на онази, която би искал да види папа Войтила. След ентузиазма от 1989 настъпи период на разочарование. Разбира се, днес обединена Европа включва почти всички бивши съюзници на Москва, но, въпреки това, все още сме далеч от истинското културно, духовно и геополитическо единство. В конституционния проект, който се превърна в политически мъртвец, след френското и холандско «не» на референдумите през 2005, ЕС отказа да се обърне към онези «християнски корени», които винаги са били основни за Църквата и които покойният папа Йоан Павел II толкова високо ценеше. Днес цялата европейска система преживява криза, няма ясни планове за бъдещето и, както изглежда, е загубила духовното си начало.

Всъщност, изгубена е не само «християнска Европа». Мощните секуларни тенденции и недоверието към християнството, както и преди, преобладават на континента – дори и в някои страни от Централна и Източна Европа, които, според папата, трябваше да се превърнат в нов източник на вяра и християнска духовност. Още през януари 2001 кардинал Ратцингер заяви, че дори в неговата страна, Германия, «присъства езичество, особено на териториите, управлявани допреди десетина години от комунистически режим. В частност, доминиращото в Северна Германия протестанство бива ерозирано и отстъпва място на езичество, което дори не си прави труда да атакува Църквата, защото християнската вяра е станала толкова индиферентна, че дори не се нуждае от критика. Всичко това се отнася и за други европейски страни, включително и за Италия».

Днес въпросът е следният: дали в «ерата сред Войтила» Църквата ще съумее не само да разшири границите на влиянието си в света, а и да запази вече завоюваните територии – в това число и Европа. Католицизмът на XXI век е ориентиран към нови «завоевания» в Латинска Америка, Африка и, вероятно, Азия. Какво обаче ще стане, ако междувременно той загуби опората си в Европа? Покойният папа Войтила, както изглежда, не е размишлявал по този въпрос, но той със сигурност ще тормози както

папа Ратцингер, така и наследниците му.

** Авторът е професор по политическа география в Университета Сан Рафаело в Милано и главен редактор на авторитетното списание за геополитика „Лимес ”*